

Perspectives on Secession: Theory and Case Studies, Martin Riegl, i Bohumil Doboš (ed.)

Springer International Publishing, 2020, 142 pàgines.
ISBN 978-3-030-48273-2

Josep Ferrés Corominas

Doctorand de la Universitat Oberta de Catalunya (Espanya)

Els dos editors del llibre són professors a la Charles University de Praga (República Txeca). Anteriorment ja havien publicat un volum sobre estats no reconeguts i secessió.¹

En aquest nou llibre hi ha unes idees comunes que pivoten al llarg de les nou contribucions de diferents autors: el dret a la secessió, el reconeixement internacional i la interferència de les potències en l'èxit de la secessió i, sobretot, en el major o menor èxit pel que fa al reconeixement internacional dels territoris secessionistes. Les incongruències entre el reconeixement internacional de diferents territoris que s'han independitzat són analitzades des de diferents punts de vista teòrics, des del neomedievalisme per part dels mateixos editors Riegl i Doboš o el realisme de Pavković.

L'estructura del volum (una introducció, nou capítols independents de diferents autors i unes conclusions) ofereix una panòplia de casos recents de secessió més o menys efectiva (Kosovo, Somalilàndia, Abkhàzia, Ossètia del Sud, etc.) i fins i tot virtual (Ambazònia), o en un nou àmbit de relacions internacionals en les quals les àrees metropolitanes podrien prendre protagonisme als estats nació (Trieste), per anar relacionant els marcs teòrics de la secessió i la influència de les potències estrangeres en l'èxit de la secessió i en allò que la fa efectiva: el reconeixement internacional.

1. M. Riegl and B. Doboš, *Unrecognized States and Secession in the 21st Century*, Springer, 2017.

El primer capítol, “Self-determination and Secession: The Normative Discourse Yesterday and Today” (Alexis Heraclides), fa una revisió històrica del concepte de secessió i el seu estret lligam amb el reconeixement internacional, des de la Il·lustració i l’inici del nacionalisme europeu fins a les diferents onades de secessions del segle xx, quan comença la idea de la secessió com una greu amenaça a l’estabilitat i pervivència dels estats, que substitueix la visió anterior, més romàntica.

Continua amb una revisió extensa de les condicions que el dret internacional posa a la secessió per tal de mantenir l’estabilitat i l’equilibri, i descriu el debat entre el dret moral a la secessió i el dret legal per poder acollir-se a la secessió o, de fet, les condicions perquè una secessió sigui considerada legal pels actors del sistema internacional i al nou estat li sigui reconegut el dret de ser un nou actor efectiu en el sistema internacional.

La revisió de tots aquests aspectes el porta a plantejar la pregunta que defineix com a crucial: quin és el marc conceptual que dona cabuda als casos de secessió excepcionals que no acaben d’encaixar en cap de les visions existents fins ara i que harmonitzi els interessos dels pobles que es volen autodeterminar, els dels estats matriu i els del sistema internacional, i es manté en una proposta seva que incorpora principalment elements de la teoria compensatòria com a requisits, però també n’inclou d’altres postsecessió, com el respecte a les minories del nou estat i la contribució a la pau regional (en cas que hagin existit hostilitats, hem d’entendre).

El segon capítol, “Secession in the Post-truth, Post-order World: A View from Africa” (Eeben Barlow), ens descriu les particularitats dels pocs moviments secessionistes postcoloniais a l’Àfrica, tots els quals tenen com a base un component nacionalista. Per a la població els moviments secessionistes apareixen no com a moviments prodemocràcia (que l’autor sosté que és un concepte aliè a les cultures africanes) sinó com l’única solució possible als mals endèmics de molts països africans (corrupció institucional, pobresa, opressió de les cultures minoritàries, etc.). Tot i l’afirmació anterior sobre la democràcia, l’autor defensa que per contrarestar els moviments secessionistes cal que els governs avancin amb determinació en la democràcia i l’estat de dret i abandonin les pràctiques corruptes i opressores amb l’objectiu de socavar els tres pilars dels moviments secessionistes africans: el suport popular, els lideratges i l’ajuda financera.

Cal esmentar una petita però important contradicció amb altres capítols del mateix llibre, quan esmenta, a la pàgina 39, que cap constitució africana preveu la secessió, i en canvi a les pàgines 16 i 49 s'esmenta Etiòpia com un estat que sí que inclou en la seva constitució la possibilitat de secessió de part del seu territori.

El llibre continua amb un tercer capítol denominat “Democracy, Realism and Independence Referendums”. L'autor (Matt Qvortrup) examina els arguments legals sobre el dret a l'autodeterminació i revisa el consens internacional que un referèndum d'autodeterminació ha de comptar amb l'acord de l'estat matriu per poder ser legalment i internacionalment reconegut si aquest estat matriu és democràtic, i l'alternativa en forma de DUI (declaració unilateral d'independència) en cas que no ho sigui o que denegui sistemàticament qualsevol intent d'assolir un acord per a la resolució pacífica de la voluntat d'autodeterminació (*remedial right*). Aquest consens, més acadèmic que no pas realista, contrasta amb els casos històrics que el qüestionen, i és que “Lawyers are interested in what is —or is not— legal and in accordance with more or less rigid rules. Political scientists, by contrast, are interested in what actually happens”.

Després d'una anàlisi estadística dels 44 referèndums d'independència des de 1980 conclou, en la línia establerta anys enrere per Coggins,² que el reconeixement internacional d'un nou estat sorgit d'un referèndum d'independència depèn sobretot de si té el reconeixement del Regne Unit, França o els EUA.

El reconeixement internacional continua, des d'una altra perspectiva, a “Neomedievalism and International Recognition: Explaining the Level of Recognition Via Networking” (Bohumil Doboš i Martin Riegl), el qual fa una revisió dels factors que hi tenen influència des del punt de vista de la teoria neomedievalista i exemplificant-ho amb els casos de les secessions de Kosovo i Abkhàzia, que varen comptar amb el suport dels EUA i Rússia respectivament.

El millor grau de reconeixement de Kosovo, reconegut amb molta immediatesa pes EUA, il·lustra com la interconnexió en l'esfera del Desordre Durador esperona un major grau de reconeixement internacional que el que rep una

2. Bridget Coggins, “Friends in High Places: International Politics and the Emergence of States from Secessionism”, *International Organization* 65, núm. 3, 433-467.

entitat territorial secessionista com Abkhàzia, que és inicialment reconeguda per Rússia, representant de l'esfera de Westfàlia, que té una visió tendent a l'estricta protecció de la sobirania i la integritat territorial.

El cinquè capítol, "Foreign Interference in Secession Movements Through the Lens of Game Theory" (Cam Healy) presenta un model teòric que inclou dos factors que s'han obviat en els models de secessió en teoria de jocs: les possibles ingerències estrangeres postsecessió i les secessions recursives en un sistema federal. El model es basa en els costos de la secessió per als diferents actors racionals que hi intervenen: territori secessionista, estat matriu, tercers membres de la federació i una potència estrangera.

El sisè, "Military Intervention in Aid of Secession: Kosovo and Its Aftermath" (Aleksandar Pavković), descriu com, després de la secessió de Kosovo, Rússia ha actuat en els intents secessionistes d'Ossètia del Sud, Abkhàzia, Lugansk i Donetsk com un mirall de l'actuació del bloc occidental a Kosovo: intervenint militarment per expulsar les forces dels estats matriu i reconeixent (en major o menor grau) els territoris secessionistes i establint bases militars en aquests territoris.

Amb la seva intervenció als territoris secessionistes d'Ucraïna, Rússia demostra que no només pot evitar secessions internes com la de Txetxènia, o donar suport a secessions a les seves fronteres, sinó que també pot reincorporar territoris que històricament havien format part de Rússia i que en el període comunista havien estat transferits a Ucraïna. Es tracta d'un intent d'aturar la creixent influència dels EUA i l'OTAN en l'àrea d'influència russa i de demostrar que torna a ser una gran potència.

El setè capítol, "The Viability of De Facto States: Cases from the Caucasus and the Horn of Africa" (Giulia Prelz Oltramonti), discuteix els factors que afecten la viabilitat dels estats *de facto* més enllà del control efectiu del territori i les seves fronteres, que, en els casos d'estudi, no s'ha aconseguit fins i tot anys després de les seves declaracions d'independència. A través de l'anàlisi de les bases de l'economia d'Ossètia del Sud, Abkhàzia i Somalilàndia l'autora conclou que, independentment del reconeixement, és essencial poder establir acords amb els estats veïns que permetin l'obtenció de recursos per mantenir les mínimes estructures institucionals i iniciar la prestació de serveis als seus habitants.

Precisament, la dependència exterior per a la viabilitat econòmica dels estats *de facto* lamina la sobirania a mesura que aquesta dependència s'incrementa

amb el pas del temps; això suposa un desafiament a la viabilitat real d'aquests estats i un obstacle de dimensions creixents al seu reconeixement.

El penúltim capítol, "A Mid-Rainy-Season Night's Dream: Cyber-Secessionism in Cameroon, 2016-2018" (Josef Kučera), enllaça amb el capítol 3, en el sentit que el moviment secessionista de Camerun del Sud aspira a resoldre un problema: la discriminació de la població anglòfona, que és majoritària en aquesta regió del país i que ha de lluitar amb una visió centrada en l'estat, majoritària a l'Àfrica, i basada en la integritat territorial, malgrat que sigui la que defineixen les fronteres postcoloniales.

L'autor defineix una nova forma de moviment secessionista, el cibersecessionisme, com a complement a les accions sobre el terreny. Així, el Camerun del Sud ha esdevingut una república virtual (Ambazònia), amb ciutadans que tenen el sentiment de pertànyer-hi, i amb la seva pròpia bandera, himne, criptomoneda i membre de l'UNPO (Unrepresented Nations and Peoples Organization). La seva presència a les xarxes socials permet als líders cibersecessionistes adreçar-se als seus seguidors des de l'estranger i també defensar les accions sobre el terreny.

Finalment, el darrer capítol, "Free Trieste Movement: A First Russian Intervention in Domestic Politics of a Western Country?" (Michele Pigliucci), descriu una hipotètica (el mateix autor diu que no n'existeixen proves) intervenció de Rússia en el desenvolupament i finançament de l'MTL (Movimento Trieste Libera).

Segons l'autor, l'interès de Rússia per paralitzar les obres de construcció d'una central de gas natural líquid a Trieste que hauria lesionat el seu projecte de subministrament de gas a Europa s'hauria canalitzat a través de l'MTL, que inicialment era un moviment mediambientalista. El finançament suposadament rebut de Rússia hauria ajudat l'MTL a evolucionar cap a posicions independentistes en el marc de la història de la ciutat i de la identitat "triestina", que reivindica l'essència multicultural i multiètnica de la ciutat com a fet diferencial i que recupera els orígens del Territori Lliure de Trieste de 1947, que va acabar el 1953 amb la incorporació a Itàlia, i en la creixent opinió que les zones metropolitanes poden constituir xarxes interconnectades de desenvolupament econòmic de forma molt més eficient que no els estats nació, que ja estan en declivi i en creixent i incessant cessió de sobirania.